בעזהשי"ת

בְּשְׁבִילֵי הָאָרֶץ

וועכנטליכע גליון ארויסצוברענגן שבח ארץ ישראל

גליון מס' 12
פר' ואתחנן
י"א אב תש"פ
August 1, 2020

יְבָרֶכְךָ ה' מִצִּיּוֹן וּרְאֵה בְּטוּב יְרוּשָׁלָםִ כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ.

"**וראה**" - ותהיה רואה בטובת ירושלים בעת בניה.
"**יברכך ה'**" - כי יברכך ה' מציון, מקור שפע הברכות כולן.
(מצודת דוד, תהלים קכח ה)

בשביל הלקט

מאמרים פון ספרים הקדושים וואס ברענגן ארויס די מעלות פון א"י

קיום המצות תלוי בארץ

ואתם הדבקים וגו' חיים כולכם היום וסיים ראה למדתי אתכם חוקים ומשפטים לעשות כן בקרב הארץ וממנו תראו, כי עיקר קיום המצות תלוי בארץ כי שם ענין שלימות אדם ולא טרם שיעברו את הירדן.

(תפארת יהונתן, פר' ואתחנן)

ד' אמות בארץ ישראל

עוד נתכוון בלשון אעברה, על דרך אומרם ז"ל (כתובות קיא, ע"א) כל ההולך ד' אמות בארץ ישראל יש לו חלק לעולם הבא, לזה אמר לו אעברה נא, פירוש עתה בחיים לתועלת נפשי לתענוג המקווה שהוא עולם הבא.

(אור החיים, פר' ואתחנן)

אווירא דארץ ישראל

משה רבינו ע"ה ביקש אעברה נא ואראה, ולפי הספורנו הועיל מחצה, ביקש לעבור בתוכה וביקש לראותה, ולראותה הועיל, וזהו אווירא דארץ ישראל שנשאר עד היום, אויר ארץ העמים מטמא אויר ארץ ישראל מחכים, אי' אם היה משה רבינו ע"ה נכנס היו נשארים תמיד, ובאויר ראה, וכך מסיים בספורנו ואראה אתן עיני בה לטובה בברכתי שתהא טובה לישראל לעולם, אי' שהראה הקב"ה למשה דור דור כו', הוא רצה לראות, שיהא תמיד לבני ישראל ארץ ישראל.

(פני מנחם, ואתחנן)

הליכה בארץ ישראל

אעברה נא ואראה וגו' וראה בעיניך כי לא תעבור הירדן הזה, כבר אמר הקב"ה למרע"ה בפ' פנחס **עלה אל הר העברים הזה וראית את הארץ**, כי ע"י ראיית עין קדשו הארץ הקדושה יקלוט עליו קדושת זכותא דא"י שהי' חסר לו עדיין, אך חשב מרע"ה כי כשהוא מתלבש בחלאת חו"ל לא יועיל לו כ"כ ראיית א"י, כמו שהי' צריך להתקדש בענן

המשך בדף ב'

הננו עומד אחר כתלינו
Credit @ruchyl_photography

אם הבנים שמחה

הגאון רבי ישכר שלמה טייכטהאל זצ"ל הי"ד
ראב"ד פישטיאן-סלאוואקיי ובע"מ שו"ת משנה שכיר
מתורגם באידיש - מיר פרובירן זיך צו האלטן ווי נענטער צום לשון המחבר

פתיחה - המשך...

איר זאלט וויסן אחי ורעי, געדענקט די תפילה פון משה רבינו ווי ער בעהט ביים אייבערשטען[93] "וְנִפְלֵינוּ אֲנִי וְעַמְּךָ מִכָּל הָעָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה - איך מיט דיין פאלק וועלן ארויסשטיין אפגעזינדערט פון אלע פעלקער פון די וועלט", די מהות פון אונזער פאלק איז נישט געבויט אדער באזירט אויף נאציאנאליטעט אליין ווי מיר זעהן ביי אנדערע פעלקער אין דער וועלט, ווייל מיר זענען א הייליג פאלק, און די הייליגקייט ווענדט זיך אין די הייליגע תורה וואס דער אייבישטער האט אונז באפוילן, נאר דורך די תורה זענען מיר געווארן א פאלק, ווי דער פסוק זאגט[94] "הַיּוֹם הַזֶּה נִהְיֵיתָ לְעָם - דעם דאזיגן טאג זענט איר געווארן א פאלק", דער אראבישער חכם האט אונז באטיטעלט[95] "עם הספר", אנדערע חכמי אומות העולם האבן אונז באטיטעלט "עם הרוח". עס איז א גרויסע טעות פון די וואס גלייבן אז אונז איז גענוג ח"ו די מושג פון נאציאנאליטעט אליין, ווייל דער געדאנק איז בכלל נישט אין אונזער מציאות, אויך טוט דאס אונז אראפנידערן פון די הויעכע מדרגה וואס דער אייבישטער האט אונז דערהויבן העכער אלע פעלקער, ווייל אנדערע פעלקער האבן אויך דעם געדאנק פון נאציאנאליטעט און נאר דורך די תורה הקדושה זענען מיר אפגעטיילט פון זיי.

און מדרש איכה שטייט[96], "אויב א מענטש וועט דיר זאגן אז עס איז דא חכמה ביי די אומות העולם, זאלסטו גלייבן, אויב זאגן זיי אז עס איז דא תורה ביי די אומות העולם, זאלסטו דאס נישט גלייבן". אין ספר "תפארת ישראל" פון מהר"ל שטייט[97], אז די תורה נעמט אונז ארויס פונעם עולם הטבע און דערהייבט אונז העכער די טבע, אויב מיר וועלן זיך שטארקן אלס עם התורה און פארעכטען אונזערע וועגן ברוח התורה - וועט אונז די תורה דערהויבן העכער די טבע, און וואס מיר קענען נישט גרייכן מצד הטבע וועלן מיר דערגרייכן בזכות התורה. אן תורה האבן מיר נישט קיין קיום אין לעבן און מיר זענען נישט קיין פאלק, אזוי ווי די משל פון רבי עקיבא מיט די פיש פון ים[98], דאס טוט אונז אפטיילן פון אנדערע פעלקער, וואס זיי קענען זיין א פאלק אפילו אן א גלויבן, מה שאין כן מיט אונז אידן. דאס האט משה אונז געזאגט "וְנִפְלֵינוּ אֲנִי וְעַמְּךָ מִכָּל הָעָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה".

נאך זאלט איר וויסן, אז די גאנצע טענה און פאדערונג וואס מיר האבן אויף ארץ ישראל איז נאר מכח וואס אונז טענה'ן אז דאס איז פון אונזערע עלטערן, אונזערע עלטערן האבן דארט שטענדיג געוואוינט, מיר האבן א היסטארישער רעכט צו ארץ ישראל, ארץ אבותינו, קלאר מפורש אין תורה נביאים און כתובים, אלע פעלקער זענען דאס מודה. מיט די טענה קומען מיר צו די גרויסע ממשלות אין די וועלט אז זיי זאלן אונז צוריק אפגעבן אונזער ירושה. און וויבאלד מיר קומען מיט די טענה פון ירושה, דארף דאס מיטקומען מיט אלע תנאים וואס קומען מיט די ירושה, די תנאי איז געווען "כִּי לֹא יִירַשׁ... עִם בְּנִי עִם יִצְחָק", ווי איך האב שוין פריער ארויסגעברענגט, אז דער וואס גייט נישט בדרך אבותינו איז נישט בכלל פון די ירושה, "כִּי בְיִצְחָק יִקָּרֵא לְךָ זָרַע" ווי דער פסוק רעדט פון אט די ירושה. די רשב"א און דער מהרש"א אינעם ספר עין יעקב[100] האבן געפרעגט, לכאורה ביז מרדכי און אסתר, האט מען געהיטן תורה ומצוות אונטער דעם ווארענונג פון כפה עליהם הר כגיגית, קענען דאך אידן האבן א טענה אז מען האט זיי געצווינגען, פארוואס זענען זיי פארטריבן געווארן, און דער ביהמ"ק איז חרוב געווארן? ערשט נאך די נס פון פורים, האבן זיי מקבל געווען די תורה מתוך אהבה. האבן זיי געענטפערט, אז די סיבה פארוואס די אידן האבן באקומען ארץ ישראל איז געווען אז זיי זאלן קענען היטען די תורה, ווייל ארץ ישראל איז א מורשה, און מען האט עס זיי געגעבן בתנאי אפצוהיטען די תורה, אזוי ווי דוד המלך זאגט[101] "וַיִּתֵּן לָהֶם אַרְצוֹת גּוֹיִם - ער האט זיי געגעבן א לאנד פון די פעלקער... בַּעֲבוּר יִשְׁמְרוּ חֻקָּיו וְתוֹרֹתָיו יִנְצֹרוּ - צוליב זיי זאלן היטן זיינע געזעצן און היטן זיין תורה", וויבאלד די אידן האבן נישט מקיים געווען דעם תנאי, איז די מתנה בטל געווארן, עכ"ד.

איך וועל צולייגן, ירמיה הנביא זאגט אין זיין קינה[102], " טָבְעוּ בָאָרֶץ שְׁעָרֶיהָ - עס האט איינגעזינקען אין דער ערד אירע טויערן, אִבַּד וְשִׁבַּר בְּרִיחֶיהָ - עס איז פארלוירן און צובראכן געווארן אירע ריגלען, מַלְכָּהּ וְשָׂרֶיהָ בַגּוֹיִם אֵין תּוֹרָה - אירע קעניגן און הערן זענען פארטריבן צווישן די פעלקער אן תורה", לכאורה וואס פאר א שייכות האט דאס וואס דער נביא קלאגט אויף די טויערן און ריגלען צו דעם אז אירע הערן זענען פארטריבן און עס איז נישטא קיין תורה? קען זיין די פשט, אז דער נביא איז מרמז אז די עיקר ריגלען פונעם לאנד איז די תורה, אויב איז דא תורה בארץ, דעמאלטס זענען דא ריגלען וואס היטן די גאנצע לאנד, און געבן א שמירה עליונה אז אירע שונאים זאלן נישט קענען אריין קומען, אויב איז נישטא קיין תורה אינעם לאנד, צוברעכן זיך אירע ריגלען און עס איז נישטא די שמירה, דאס זאגט דער פסוק, אִבַּד וְשִׁבַּר בְּרִיחֶיהָ, וויאזוי? ווייל מַלְכָּהּ וְשָׂרֶיהָ בַגּוֹיִם אֵין תּוֹרָה, וויבאלד עס איז נישטא קיין תורה אין לאנד. דאס איז אויך די כוונה פונעם מדרש אינעם פסוק[96], אז אויב זאגט מען עס איז דא חכמה ביי גוים, זאלסטו גלייבן, אויב זאגן זיי עס איז דא תורה ביי גוים זאלסטו נישט גלייבן, שנאמר "מַלְכָּהּ וְשָׂרֶיהָ בַגּוֹיִם אֵין תּוֹרָה", ביי גוים איז נישטא תורה נאר ביי די אידן. די נביא רעדט נאר פון אונזער תורה, וואס דער אייבישטער האט אונז געגעבן ביים בארג סיני, און נאר די תורה וואס מיר האבן מקבל געווען פון הקב"ה וועט זיין די ריגלען פון ארץ ישראל, נישט קיין שום אנדערע תורות פון די פעלקער, להבדיל.

נאך קען מען זאגן, לויט דעם מדרש ילקוט[103], אינעם פסוק[104] "נָבִיא מִקִּרְבְּךָ מֵאַחֶיךָ - א נביא פון צווישן איך, פון אייערע ברודער, כָּמֹנִי - אזוי ווי מיר, יָקִים לְךָ - וועט דער אייבישטער אייך צושטעלן", דרש'נט מען, יָקִים לְךָ צו דיר אבער נישט צו די גוים, וויאזוי וועל איך אבער מקיים זיין דעם פסוק[105] "נָבִיא לַגּוֹיִם נְתַתִּיךָ - איך וועל דיר געבן א נביא צו די גוים", ווען איר וועט זיך אויפירען כמנהג גוים, עכ"ד. דאס מיינט אז ווען מען פירט זיך ווי די גוים, וועלן די נביאים ווערן גערעכנט ווי א נביא צו גוים און נישט צו אידן. דאס זאגט דער נביא מיט די ווערטער מַלְכָּהּ וְשָׂרֶיהָ בַגּוֹיִם אֵין תּוֹרָה, דאס הייסט זיי, די הערן און קעניגן האבן איבערגעלאזט דעם רוח התורה און

המשך בדף ב'

---

[93] שמות לג, טז
[94] דברים כז, ט
[95] אהל-אלכתאב בלשון ערבי
[96] איכה רבה פר' ב, אות יג
[97] פרק א'
[98] ברכות סא, ע"ב
[99] בראשית כא, י-יב
[100] שבת פח, א - רשב"א בפי' עץ יוסף
[101] תהלים קה, מד-מה
[102] איכה ב, ט
[103] ילקוט שמעוני ח"א, רמז תתקיט
[104] דברים יח, טו
[105] ירמיה א, ה

הגליון של שבוע זו נתנדב ע"י ידידינו
הרה"ח **יחיאל טויבער** הי"ו - מאנסי נ.י.
בזכות זה יזכה לעלות עם משפחתו החשובה לארצינו הקדושה בקרוב ובניקל, לקיים "וישבת בה וירשת".

הגהות און קאמענטארן, אדער צו ספאנסערן א וואך: שיקט אריין צו blebo87@gmail.com

יוצא לאור ע"י מכון: **לִבִּי בְּמִזְרָח**, ירושלים עיה"ק

בשבילי הארץ

וועכנטליכע גליון ארויסצוברענגן שבח ארץ ישראל

בשבילי הלקט - המשך מדף א'

ששת ימים טרם עלה להר סיני, ה"נ צריך להתפשט תחילה לבוש צואת חו"ל, ע"כ בעברו הירדן והדריכו ברגליו אדמת קדש וכתי' **וכפר אדמתו עמו**, כל ההולך ד' אמות בא"י מוחלין לו עוונותיו. ע"כ בקש אעברה נא ואח"כ אראה, והקב"ה השיב לו, רב לך קדושה וכבוד ותוכל לקבל קדושת א"י בראייתך בלי שתדרוך אדמתה, והיינו שסיים וראה בעיניך כי לא תעבור הירדן הזה, פי' תבין בעצמך שלא תצטרך לעבור הירדן, כי בראי' שלך סגי.

(תורת משה, לרבינו החת"ס, פר' ואתחנן)

תפילה דרך ביהמ"ק

וזאת המצוה והחוקים והמשפטים וגו' ללמד אתכם לעשות בארץ, והקשה הרמב"ן ז"ל דהא זה מיירי מיראת ה' והאיך שייך לומר לעשות בארץ דוקא, ע"ש. ונקדים מ"ש ובנה ירושלים עיר הקודש במהרה בימינו, דהנה כל המצות ותפילות בנ"י המה הולכים מקודם אל הצדיקים שבדור לתקן אותם... ואח"כ הם הולכים לביהמ"ק, ומזה יהי' הביהמ"ק, וז"ש **ובנה ירושלים עיר הקודש במהרה בימינו**... וז"ש **שמה תביאו את כל אשר אנכי מצוה אתכם** (דברים יב, יא), היינו כל המצות יהי' להם עלי' ע"י שתביאו שמה כל המצות מקודם... ובזה מתורץ קושית הרמב"ן הנ"ל, דאין הפי' לעשות כל המצות שם בארץ רק להביאם שם דרך ביהמ"ק להיות להם עלי' למעלה.

(תפארת שלמה, פר' ואתחנן)

עיקר עשיית מצות

ועשו בארץ, הזכיר כן לפי שהיו עכשיו באין אצלה, או מפני שעיקר עשיית המצוות אינו אלא בארץ אע"פ שהם חובת הגוף בכל מקום זולתי המצוות שהם תלויות בארץ, וכבר הזכרתי זה בפסוק **לעשותכם אתם בארץ** (דברים ד, יד).

(רבינו בחיי, פר' ואתחנן)

בחר ה' בציון

...ללמדך עד שלא נבחרה ארץ ישראל, היו כל הארצות כשרות לדבור. משנבחרה ארץ ישראל, נפסלו כל הארצות. עד שלא נבחרה ירושלים, היה כל ארץ ישראל כשרה לדבור. משנבחרה ירושלים, נסתלק הדבור מארץ ישראל. עד שלא נבחר בית העולמים, הייתה ירושלים ראויה לשכינה. משנבחר בית העולמים, יצתה ירושלים, דכתיב: **כי בחר ה' בציון, איווה למושב לו** (תהלים קלב יג). ואומר, **זאת מנוחתי עדי עד, פה אשב כי אויתיה** (שם שם יד).

(מדרש תנחומא, פר' בא, סימן ה')

כותל המערבי

טוב ונכון לאנשי ירושלים שילכו להתפלל אצל כותל המערבי, ואפילו הדר רחוק משם, אם הוא דר תוך שיעור ע"ב מינוטין משם, יש לו לטרוח להתפלל שם.

(הליכות אפרים, הגאון רבי פישל הערשקאוויטש זצ"ל, אב"ד האליין ודומ"ץ צאנז קלויזנבורג)

טובה הארץ מאד מאד (במדבר יד, ז)

אם הבנים שמחה - המשך מדף א'

געפירט דאס לאנד מיט די גייסט און די חכמות פון די גוים, וועגן דעם אִבַּד וְשִׁבַּר בְּרִיחֶיהָ. דאס איז אונז חז"ל מרמז אין מדרש, אז חכמה קען זיין ביי גוים אבער תורה נישט, די עיקר פעסטע ריגלען פון ארץ ישראל איז נאר שמירת התורה. לויט דעם זענען מיר אלע מחויב צו זעהן אז דאס יסוד פון בויען און פירען דאס גאנצע לעבן זאל זיין נאר אין די גייסט פון אונזער הייליגע תורה, נאר דאן וועלן מיר מצליח זיין און ערשט דעמאלטס וועלן מיר קענען האבן א פאדערונג אויף די ירושה. אויב נישט חלילה, פאלט אוועק די טענה און מיר האבן נישט קיין שום זכות אין דעם. אזוי ווי מיר זעהן מיט אונזערע אויגן די אלע שטרויכלונגען וואס האבן לעצטענס פאסירט, זייט מען האט אנגעהויבן בויען דאס לאנד, וויפיל נפשות מישראל זענען ליידער אומזיסט געפאלן און אומגעקומען בארצינו הקדושה אן קיין שום שולד דורך די אראבער, אלס ווייל די טענה וועגן אונזער ירושה איז נישט בשלימות, עס איז נישט אינגאנצן ברוח תורתינו הקדושה. איך בין אייך ח"ו נישט חושד אז איר האט דאס געטוהן געטוהן געפלאנט, נאר וויבאלד ווען איר זענט ארויף צום לאנד, האט איר מיטגעברענגט מיט אייך דעם גייסט פון די פעלקער וואס האט זיך אנגעקלעבט אין אייך ווען איר האט געוויילט אין גלות לענדער, כמאמר הכתוב[106] "וַיִּתְעָרְבוּ בַגּוֹיִם וַיִּלְמְדוּ מַעֲשֵׂיהֶם - איר האט זיך געמישט מיט די פעלקער און זיך אפגעלערנט פון זייערע מעשים", און די פרעמדע גייסט שפרינגט צווישן אייך, דאס איז אייך נאר א שטעהרונג און א מכשול. די פסוק זאגט[107] "לוּ עַמִּי שֹׁמֵעַ לִי - הלוואי מיין פאלק זאל נאר צוהערן צו מיר... כִּמְעַט אוֹיְבֵיהֶם אַכְנִיעַ - און אט וועל איך זייערע פיינט אונטערבייגן", לאזט איבער דאס רוח העמים וואס איר האט מיטגעברענגט מיט אייך, זעהט צו טוהן אלעס עפ"י עצת גדולי התורה, אלעס זאל געמאכט ווערן ברוח התורה, אונזער הייליגע תורה איז רייך און קען קלאר מאכן אלע שאלות אין לעבן פון לאנדשאפט, אין די בעסטע אופן און צוגעגליכען צו יעדן זמן, אזוי אז דאס לאנד זאל שפראצן און בליען אין א יעדן ווינקל און אין יעדן וועג, עס זאל נישט פארשלאפן ווערן די לעבנסשטייגער פונעם לאנד אפילו פאר איין רגע, אלעס בדרך התורה. אזוי ווי דער מדרש זאגט אין שיר השירים[108], "בְּנוֹת יְרוּשָׁלַם - זאגן חז"ל, אל תקרא בְּנוֹת - ליין נישט בנות, נאר בונות ירושלים, דאס גייט ארויף אויף די סנהדרין גדולה וואס זיצט און בויט דאס לאנד מיט א יעדע שאלה און משפט", דאס מיינט אז איעדע שאלה פון לעבן און לאנד פירונג ווערט קלאר געמאכט דורך זיי. די ירושלמי[109] זאגט אויפן פסוק[110] "כִּי לֹא דָבָר רֵק הוּא מִכֶּם", עס איז נישט דא א בית דין וואס געבן זיך איבער אויף א זאך, וואס קען נישט אויסגעפירט ווערן דורך זיי. קומט אויס אז עס איז דא די כוחות אין די הענט פון די גדולי ישראל צו קלאר מאכען אלעס ברוח התורה.

מיר גליסטן צו זעהן די הצלחה פון ארץ הקדושה, על כן הערט מיר אויס: אויב ווילט איר זעהן א סימן ברכה במעשי ידיכם, דאן בייגט אייך אונטער צו די גדולי הדור, עקשנ'ט אייך נישט אז איר דארפט נישט צוקומען צו זיי, ווייל דעמאלטס וועט איר נישט קענען בויען, ווייל נישט מיט אייער כח אדער מיליטער אליינס וועט איר בויען דאס לאנד, "כִּי אִם בְּרוּחִי אָמַר ה' צְבָאוֹת"[111]. יעדער פארשטייט אז מען ברויך האבן פאכלייט צו בויען, ביי שלמה המלך האט מען אויך אויסדערוועלט פארשטענדליכע פאכלייט צו איעדער מלאכה, אבער איר מוזט אויך וויסן אז איר דארפט צוקומען צו די גדולי התורה, נאר דעמאלטס וועט זיין א קיום צו אייער ארבעט. ווי די גמרא זאגט[112] "ווען נישט דוד איז געזעצן אין געלערנט, וואלט יואב בן צרויה נישט געקענט מצליח זיין אין די מלחמות, און ווען נישט יואב וואלט מלחמה געהאלטן, וואלט דוד נישט געקענט זיצן אין לערנען", עיי"ש. זאל די זכות אבות מעורר זיין דעם רצון העליון אז איר זאלט קענען ענדיגן מעשי ידיכם בשלימות, אן קיין שום שטערונגען, קיינער זאל זיך ענק נישט אנטקעגן שטעלן, דער אייבישטער זאל געבן הצלחה און די לאנד זאל אנהייבן געבען אירע פירות מיט גרויסע השפעות און ברכה מרובה. ווי רש"י זאגט אויף דעם פסוק[113] "וּכְיָמֶיךָ דָּבְאֶךָ", אז די אלע טעג וואס איר וועט טוהן דעם רצון ה' זאלן אלע לענדער ברענגן זייער גאלד און זילבער צו א"י צו קויפן פון אירע פירות, די לענדער וועלן ווערן אויסגעליידיגט פון זייערע פארמעגנס, וואס זיי וועלן דאס איבערלאזן אין ארץ ישראל". ווי מיר זעהן אין די צייטן פון עזרא זענען רוב אידן געווען נכנע צו די ראשי בנ"י און אזוי האבן זיי געבויט דאס לאנד, אזוי אויך דארף זיין אין אונזערע צייטן, דעמאלטס וועט צוריק קומען די אריגינעלע שיינקייט וואס איז אמאהל געווען יְפֵה נוֹף מְשׂוֹשׂ כָּל הָאָרֶץ[114], ויתגדל ויתקדש שם שמים על ידינו, ביז עס וועט קומען די גאולה שלמה בביאת דוד משיח צדקינו בב"א, כן יאמר ה' אמן ואמן. **ובזה נשלמה פתיחת הספר לאל בורא עולם.**

המשך בגליון הבא אי"ה

[106] תהלים קו, לה
[107] תהלים פא, יד-טו
[108] שיר השירים רבה, פר' א, פס' ה, אות ג
[109] פאה, פרק א, הלכה א
[110] דברים לב, מז
[111] זכריה ד, ו
[112] סנהדרין מט, ע"א
[113] דברים לג, כה
[114] תהלים מח, ג

לארכה ולרחבה

באשריבן שטעט, דערפלער, היסטארישע פלעצער, און מקומות הקדושים אין ארץ ישראל

מצדה

מזרח מדבר יהודה, איזור ים המלך

מצדה איז א אור-אלטע פעסטונג געבויט אויף א הויכע בארג אין מדבר יהודה, לעבן ים המלח. די אריגינאלע באניצונג פון דעם בארג איז געווען דורך די חשמונאים אלס א שמירה אבזערווירונג פון די געגנט. שפעטער האט דער מלך הורדוס דארט אויפגעבויט הערליכע זוממער פאלאצען, און באפעסטיגט דעם בארג מיט א מויער ארום און ארום, ווי אויך מאגאזינען אנגעפילט מיט עסן, תבואה, אויך האט ער געלאזט בויען אזוילכע קאנאלען וואס האבן געפירט די וואסער פון די בערג ארום, אריין אין טיפע היילען אינעם בארג.

יוסף בן מתתיהו שרייבט אין זיין ספר יוסיפין דעם דראמאטישן ערציילונג וואס האט דארט פאסירט. ממש פאר חורבן ירושלים האבן זיך דארט באהאלטן עטליכע אנטלאפענע אידן, אונטער די פירערשאפט פון אלעזר בן יאיר, עסן איז געווען גענוג פון די אלע אוצרות פון הורדוס, פרישע וואסער איז אויך געווען אנגעזאמעלט אין די מערות, נאכן חורבן האבן זיך דארט פארזאמעלט באלד טויזנט אידן.

בערך דריי יאר נאכן חורבן, האבן דער רוימישער גענעראל פלאוויוס סילווא געברענגט דעם צענטען לעגיאן און פרובירט איינצונעמן דעם פעסטונג, אבער וויבאלד די בארג שטייט אליין אן שייכות פון די שכינות'דיגע בערג, און די געגנט איז גאר הייס און אן פרישע וואסער צו טרינקן, איז דאס געווען גאר שווער, זיי האבן אויפגעשטעלט

אכט באלאגערונג מחנות ארום דעם בארג, און געבויט א שטיינערנעם גדר ארום און ארום.

נאך דריי יאר פון באלאגערונג, איז געלונגען פאר די רוימער צו בויען א שטיינערנעם רעמפ און איינגעבראכן אינעם מויער, באשליסענדיג אז דעם קומענדען אינדערפרי וועלן זיי שנעל צוענדיגן און איינעמען דעם בארג.

אבער די אידן האבן נאך א שווערע טרויעריגע אסיפה באשלאסן זיך צו נעמען דאס לעבן ר"ל. דעם אנדערן צופרי זענען די רוימער אריין און געווען גאר שאקירט וואספארא בילד זיי האבן אנגעטראפן, אינגאנצען צוויי פרויען מיט פינף קינדער האבן זיי געטראפן לעבעדיג.

היינט צוטאגס קומען באלד א מיליאן באזוכער א יאר צו באזוכען די מוזעאום וואס לייגט אויס הונדערטער חפצים וואס מען האט געטראפן אויפן בארג, כלים, געווער, שקלים וכדו', דערנאך גייט מען ארויף אויפן בארג מיט א רכבל אדער דורך דעם לאנגן וועג שביל הנחש, צו ארומשפאצירן אויפן בארג, באזוכן די פלאצען, די בית המרחץ, בית הכנסת און צוריק צום זמן פון די שוידערליכע געשיכטע.